

KARTA MODUŁU 2025/2026

I. OGÓLNE INFORMACJE O MODULE							
COLLEGIUM WITELONA UCZELNIA PAŃSTWOWA WYDZIAŁ NAUK O ZDROWIU I KULTURZE FIZYCZNEJ							
Kierunek studiów:		Pielęgniarstwo					
Poziom studiów:		I stopień					
Profil studiów:		Praktyczny					
Forma studiów:		Stacjonarne					
Nazwa modułu:		Podstawy pielęgniarstwa					
Rodzaj modułu:		Nauki w zakresie podstaw opieki pielęgniarstwa					
Język wykładowy:		Język polski*					
Rok studiów:	1	Formy prowadzenia zajęć wraz z liczbą godzin dydaktycznych:					
Semestr:	1	Wykład	Laboratorium	Ćwiczenia	Seminarium	Zajęcia Praktyczne	Praktyka zawodowa
Liczba punktów ECTS ogółem:	7	24	100	-	-	-	-
Forma zaliczenia:		Zaliczenie z oceną					
Wymagania wstępne:		1. Znajomość podstaw biologii z zakresu szkoły średniej wiedza podstawowa z zakresu matematyki. 2. Posługiwanie się wiedzą z zakresu anatomii, fizjologii oraz patologii oraz wiedzy teoretycznej z zakresu podstaw pielęgniarstwa					
II. CELE KSZTAŁCENIA							
Cele kształcenia:							
Cel 1: Zapoznanie z teoretycznymi podstawami pielęgniarstwa. Przygotowanie do podejmowania działań w zakresie umacniania i potęgowania zdrowia człowieka, rodziny i grupy społecznej; Cel 2: Kształtowanie podstawowych umiejętności praktycznych oraz postaw etycznych niezbędnych do świadczenia opieki pielęgniarstwa nad chorym, w zakresie zaspokajania potrzeb i rozpoznawania problemów zdrowotnych;							
III. EFEKTY UCZENIA SIĘ WRAZ Z ODNIESIENIEM DO EFEKTÓW KIERUNKOWYCH ORAZ METODY WERYFIKACJI EFEKTÓW							
Efekt uczenia się	Student, który zaliczył moduł w zakresie:					Odniesienie do efektów kierunkowych	
wiedzy:							
1.	Absolwent zna i rozumie uwarunkowania rozwoju pielęgniarstwa na tle transformacji opieki pielęgniarstwa i profesjonalizacji współczesnego pielęgniarstwa					C.W1	
2.	Absolwent zna i rozumie pojęcie pielęgnowania, w tym wspierania, pomagania i towarzyszenia oraz rolę pacjenta w realizacji opieki pielęgniarstwa;					C.W2	
3.	Absolwent zna i rozumie definicję zawodu pielęgniarki według Międzynarodowej Rady Pielęgniarek (ICN), funkcje i zadania zawodowe pielęgniarki według Światowej Organizacji Zdrowia (World Health Organization, WHO);					C.W3	
4.	Absolwent zna i rozumie proces pielęgnowania (definicję, etapy, zasady) oraz metody organizacji pracy, w tym w ramach podstawowej opieki pielęgniarstwa (primary nursing), jej istotę i odrębności, z uwzględnieniem ich wpływu na jakość opieki pielęgniarstwa i rozwój praktyki pielęgniarstwa;					C.W4	
5.	Absolwent zna i rozumie klasyfikacje praktyki pielęgniarstwa (Międzynarodowa Klasyfikacja Praktyki Pielęgniarskiej International Classification for Nursing Practice, ICNP, oraz Międzynarodowa Klasyfikacja Diagnoz Pielęgniarskich według NANDA NANDA's International Nursing Diagnoses, North American Nursing Diagnosis Association, NANDA);					C.W5	
6.	Absolwent zna i rozumie istotę opieki pielęgniarstwa opartej o wybrane założenia teoretyczne (Florence Nightingale, Virginia Henderson, Dorothea Orem, Callista Roy, Betty Neuman);					C.W6	
7.	Absolwent zna i rozumie istotę, cel, wskazania, przeciwwskazania, powikłania, niebezpieczeństwa, obowiązujące zasady i technikę wykonywania podstawowych czynności pielęgniarstwa w ramach świadczeń zapobiegawczych, diagnostycznych, leczniczych i rehabilitacyjnych zgodnie z obowiązującymi wytycznymi;					C.W7	

umiejętności:		
1	Absolwent potrafi stosować wybraną metodę pielęgnowania w opiece nad pacjentem;	C.U1
2	Absolwent potrafi gromadzić informacje metodą wywiadu, obserwacji, pomiarów, badania fizykalnego i analizy dokumentacji w celu rozpoznania stanu zdrowia pacjenta, atakże interpretować i dokumentować uzyskane wyniki dla potrzeb diagnozy pielęgniarskiej;	C.U2
3	Absolwent potrafi . wykonywać procedurę higienicznego mycia i dezynfekcji rąk, zakładać i zdejmować rękawice medyczne jednorazowego użycia, zakładać odzież operacyjną, stosować zasady aseptyki i antyseptyki, postępować z odpadami medycznymi oraz stosować środki ochrony indywidualnej i procedurę poekspozycyjną;	C.U7
4	Absolwent potrafi przygotować narzędzia i sprzęt medyczny do realizacji procedur oraz skontrolować skuteczność sterylizacji;	C.U8
5	Absolwent potrafi prowadzić, dokumentować i oceniać bilans płynów pacjenta;	C.U9
6	Absolwent potrafi wykonywać u pacjenta w różnym wieku pomiar temperatury ciała, tętna, oddechu, ciśnienia tętniczego krwi, ośrodkowego ciśnienia żylnego, saturacji, szczytowego przepływu wydechowego oraz pomiary antropometryczne (pomiar masy ciała, wzrostu lub długości ciała, obwodów: głowy, klatki piersiowej, talii, wskaźnika masy ciała (Body Mass Index, BMI), wskaźników dystrybucji tkanki tłuszczowej: stosunek obwodu talii do obwodu bioder (Waist Hip Ratio, WHR), stosunek obwodu talii do wzrostu (Waist to Height Ratio, WHtR), grubości fałdów skórno-tłuszczowych, obwodów brzucha i kończyn) oraz interpretować ich wyniki;	C.U10
7	Absolwent potrafi stosować zabiegi przeciwzapalne;	C.U13
8	Absolwent potrafi wykonywać płukanie jamy ustnej, gardła, oka, ucha, żołądka, pęcherza moczowego, przetoki jelitowej i rany;	C.U21
9	Absolwent potrafi dobrać i stosować dostępne metody karmienia pacjenta (doustnie, przez zgłębnik do żołądka lub przetokę odżywczą);	C.U23
10	Absolwent potrafi przemieszczać i pozycjonować pacjenta z wykorzystaniem różnych technik, metod i sprzętu, z zastosowaniem zasad bezpieczeństwa pacjenta i swojego;	C.U24
11	Absolwent potrafi prowadzić gimnastykę oddechową oraz wykonywać drenaż ułożeniowy, inhalację i odsluzowywanie dróg oddechowych;	C.U26
12	Absolwent potrafi wykonywać nacieranie, oklepywanie, ćwiczenia bierne i czynne;	C.U28
13	Absolwent potrafi wykonywać zabiegi higieniczne u dziecka i dorosłego, pielęgnować skórę i jej wytwory oraz błony śluzowe z zastosowaniem środków farmakologicznych i materiałów medycznych, w tym stosować kąpiele lecznicze;	C.U29
14	Absolwent potrafi oceniać ryzyko rozwoju odleżyn i stosować działania profilaktyczne;	C.U30
15	Absolwent potrafi pielęgnować przetoki jelitowe i moczowe, w tym stosować zasady i techniki zakładania oraz wymiany worka stomijnego i środki do pielęgnacji przetok;	C.U32
16	Absolwent potrafi zakładać zgłębnik do żołądka, monitorować jego położenie i drożność, usuwać go oraz wymienić PEG (niskoprofilową gastrostomię balonową);	C.U34
17	Absolwent potrafi dobrać rodzaj i technikę zakładania bandaży i innych materiałów opatrunkowych oraz je stosować;	C.U36
18	Absolwent potrafi zakładać odzież operacyjną;	C.U37
19	Absolwent potrafi założyć opatrunek na ranę, zmienić go lub zdjąć;	C.U38
20	Absolwent potrafi prowadzić dokumentację medyczną, w tym w postaci elektronicznej, oraz posługiwać się nią i zabezpieczać zgodnie z przepisami prawa;	C.U40
21	Absolwent potrafi udzielać pierwszej pomocy w stanach bezpośredniego zagrożenia zdrowia i życia;	C.U41
22	Absolwent potrafi doraźnie unieruchamiać złamania kości, zwichnięcia i skręcenia oraz przygotowywać pacjenta do transportu;	C.U42
23	Absolwent potrafi doraźnie tamować krwawienia i krwotoki;	C.U43
24	Absolwent potrafi stosować zasady zapobiegania zakażeniom związanym z opieką zdrowotną i zwalczania ich;	C.U72
25	Absolwent potrafi stosować środki ochrony indywidualnej niezbędne dla zapewnienia bezpieczeństwa swojego, pacjentów i współpracowników przed zakażeniami związanymi z opieką zdrowotną oraz wdrażać odpowiedni rodzaj izolacji pacjentów;	C.U74
kompetencji społecznych:		
1	Absolwent jest gotów do kierowania się dobrem pacjenta, poszanowania godności i autonomii osób powierzonych opiece, okazywania zrozumienia dla różnic światopoglądowych i kulturowych oraz empatii w relacji z pacjentem, jego rodziną lub opiekunem;	K1
2	Absolwent jest gotów do przestrzegania praw pacjenta i zasad humanizmu;	K2
3	Absolwent jest gotów do samodzielnego i rzetelnego wykonywania zawodu zgodnie z zasadami etyki, w tym przestrzegania wartości i powinności moralnych w opiece nad pacjentem;	K3
4	Absolwent jest gotów do ponoszenia odpowiedzialności za wykonywane czynności zawodowe;	K4
5	Absolwent jest gotów do zasięgania opinii ekspertów w przypadku trudności z samodzielnym rozwiązaniem problemu;	K5
6	Absolwent jest gotów do przewidywania i uwzględniania czynników wpływających na reakcje własne	K6

	i pacjenta;	
7	Absolwent jest gotów do dostrzegania i rozpoznawania własnych ograniczeń w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych oraz dokonywania samooceny deficytów i potrzeb edukacyjnych.	K7
IV. TREŚCI PROGRAMOWE		
Treści programowe (tematyka zajęć, zaprezentowana z podziałem na poszczególne formy zajęć z określeniem liczby godzin potrzebnych na ich realizację)		
Wykład		
Kod	Tematyka zajęć	Liczba godzin S
Wykład 1	Definicje pielęgniarstwa i pielęgnowania wg MRP. Filozofia pielęgniarstwa; Pielęgniarstwo tradycyjne i nowoczesne. Symbole zawodu pielęgniarstwa	2
Wykład 2	Uwarunkowania rozwoju pielęgniarstwa w Polsce i na świecie. Profesjonalizm w pielęgniarstwie. Pojęcie wspierania, pomagania, towarzyszenia, opieki;	2
Wykład 3	Współczesne pielęgniarstwo zorientowane na działalność praktyczną i naukową. Kształcenie zawodowe pielęgniarzek. Międzynarodowa Klasyfikacja Diagnoz Pielęgniarskich NCIP, NANDA	2
Wykład 4	Zadania i funkcje zawodowe pielęgniarki. Zasady postępowania w pielęgnowaniu. Opieka profesjonalna, nieprofesjonalna w pielęgnowaniu. Pojęcia zasady i techniki w pielęgnowaniu.	2
Wykład 5	Wybrane założenia teoretyczne. Teorie pielęgnowania (F.Nightingale, V. Henderson, D. Orem, C.Roy, B. Neuman).	2
Wykład 6	Indywidualny proces pielęgnowania. Metody organizacji opieki i pracy w ramach praktyki pielęgniarstwa: Primarynursing, casestudy.	2
Wykład 7	Diagnoza pielęgniarstwa. Znaczenie, rodzaje, zastosowanie w profesjonalnym pielęgniarstwie.	2
Wykład 8	Źródła danych o podmiocie opieki (podstawowe i uzupełniające), metody pozyskiwania danych o podmiocie opieki (obserwacja, wywiad, pomiar w pielęgnowaniu, analiza treści dokumentów).	4
Wykład 9	Pielęgnowanie zorientowanie na podmiot opieki, jako jedność biopsycho-społeczną, kulturową i duchową. Zindywidualizowane podejście do podmiotu opieki w pielęgnowaniu.	2
Wykład 10	Zasady postępowania przy udzielaniu pacjentowi pomocy w czynnościach życia codziennego: pomoc w utrzymaniu higieny osobistej i otoczenia, pomoc w ubieraniu i rozbieraniu, pomoc w poruszaniu się, pomoc w ułożeniu ciała w różnych pozycjach i zmianie pozycji ułożenia, stwarzanie warunków do snu, stwarzanie warunków do wypoczynku i aktywności.	2
Wykład 11	Zaliczenie	2
Laboratorium MCSM		
Kod	Tematyka zajęć	Liczba godzin S
Laboratorium 1	Uwarunkowania i zasady podejmowania działań zapobiegających powikłaniom w procesie pielęgnacyjno-leczniczym– zasady bezpieczeństwa, zasady bhp, profilaktyka zakażeń, postępowanie poekspozycyjne.	2
Laboratorium 2	Higiena rąk - techniki mycia i dezynfekcji rąk (higieniczne mycie rąk).	2
Laboratorium 3	Stosowanie środków ochrony osobistej, zastosowanie i zakładanie rękawic ochronnych;	2
Laboratorium 4	Postępowanie aseptyczne i antyseptyczne, segregacja odpadów medycznych. Dekontaminacja płynów zakaźnych	2
Laboratorium 5	Chirurgiczne mycie rąk. Zakładanie rękawic jednorazowych sterylnych. Zakładanie fartucha chirurgicznego i innych elementów stroju operacyjnego.	2
Laboratorium 6	Transport i przemieszczanie / przenoszenie pacjenta w łóżku i poza łóżkiem za pomocą sprzętu lekkiego i ciężkiego.	2
Laboratorium 7	Prześcielenie łóżka pustego.	2
Laboratorium 8	Przygotowanie łóżka dla chorego, prześcielenie łóżka z chorym przez 1 i 2 pielęgniarki;	4
Laboratorium 9	Zmiana bielizny osobistej, zmiana bielizny pościelowej częściowa lub całkowita przez 2 pielęgniarki.	4
Laboratorium 10	Toaleta i kąpiel chorego w łóżku przez 1 pielęgniarkę. Masaż pleców i pośladków. Oklepywanie klatki piersiowej.	4
Laboratorium 11	Toaleta jamy ustnej u pacjenta przytomnego i ciężko chorego. Sala umiejętności technicznych	2
Laboratorium 12	Mycie krocza i zewnętrznych narządów płciowych u kobiety i mężczyzny. Zmiana pieluchomajtek. Podanie pacjentowi kaczki i basenu.	4
Laboratorium 13	Mycie włosów pacjenta w łóżku. Założenie czepeczka przeciwwszawiczego	2
Laboratorium 14	Kąpiel dziecka	2
Laboratorium 15	Pomiary masy, długości obwodów ciała dziecka, przewijanie i karmienie dziecka.	2
Laboratorium 16	Ułożenie chorego w łóżku w różnych pozycjach z zastosowaniem udogodnień	4

Laboratorium 17	Zasady wdrażania profilaktyki p/odleżynowej, zastosowanie sprzętu, metod i środków pielęgnacyjno - leczniczych w terapii odleżyn.	2
Laboratorium 18	Dobór opatrunków na odleżyny, Zasady stosowania opatrunków.	2
Laboratorium 19	Usprawnianie pacjenta - wykonywanie ćwiczeń uruchamiających biernych i czynnych oraz gimnastyki oddechowej.	4
Laboratorium 20	Podawanie tlenu. Wykonywanie inhalacji przy użyciu inhalatorów dyszowych, ciśnieniowych, proszkowych. Dokumentowanie wykonanych zleceń.	2
Laboratorium 21	Toaleta drzewa oskrzelowego. Zastosowanie drenażu ułożeniowego.	4
Laboratorium 22	Karmienie i pojenie chorego. Założenie zgłębnika do żołądka, odbarczenie treści żołądkowej, płukanie żołądka. Dokumentowanie wykonanych działań.	6
Laboratorium 23	Karmienie chorego przez zgłębnik założony do żołądka, karmienie pacjenta przez gastrostomię i mikrojejunostomię	6
Laboratorium 24	Techniki bandażowania i wykonywania opatrunków. Bandażowanie głowy, klatki piersiowej, kończyny górnej.	4
Laboratorium 25	Przygotowanie pakietu, stolika opatrunkowego. Wykonanie opatrunku rany „czystej”, „brudnej” oraz z drenem. Zaopatrzenie przetoki jelitowej.	4
Laboratorium 26	Odczytywanie i interpretacja zleceń lekarskich. Prawidłowe dokumentowanie wykonanych działań w indywidualnej karcie zleceń pacjenta.	2
Laboratorium 27	Wykonanie zabiegów p/zapalnych: okłady, worek z lodem, termofor, bańki lecznicze	2
Laboratorium 28	Metody i techniki pomiarów podstawowych parametrów życiowych – pomiar oddechów i temperatury ciała. Prowadzenie karty gorączkowej.	2
Laboratorium 29	Metody i techniki pomiarów podstawowych parametrów życiowych tętna i ciśnienia tętniczego krwi. Dokumentowanie wyników pomiarów w katach obserwacyjnych.	4
Laboratorium 30	Pomiar i ocena obwodów, obręzków, diurezy godzinowej i dobowej. Prowadzenie bilansu płynów u pacjenta.	2
Laboratorium 31	Pomiar i ocena saturacji krwi – pulsoksymetria. Ocena stanu świadomości pacjenta – skala Glasgow. Pomiar ośrodkowego ciśnienia żylnego.	2
Laboratorium 32	Pomiary antropometryczne i obliczanie wskaźników BMI, WHR. Dokumentowanie wyników pomiaru.	2
Laboratorium 33	Ocena narządu wzroku i słuchu, układu kostno-stawowo-mięśniowego, skóry, włosów i jamy ustnej. Dokumentowanie działań.	2
Laboratorium 34	Prowadzenie dokumentacji procesu pielęgnowania z zastosowaniem skal oceny stanu pacjenta. Ustalenie problemów pielęgnacyjnych pacjenta, planowanie i realizacja opieki	4
Laboratorium 35	Weryfikacja nabytych umiejętności praktycznych. Zaliczenie	2

Praca własna

Kod	Tematyka	Liczba godzin S
Praca własna 1	Samodzielne zapoznanie się ze wskazanym przez prowadzącego piśmiennictwem	20
Praca własna 2	Przygotowanie do krótkich testów/odpowiedzi wstępnych wg realizowanych tematów	20
Praca własna 3	Przedstawienie przez studenta konspektu do zajęć z tematu wskazanego przez prowadzącego i przedstawienie na zajęciach	12

V. METODY KSZTAŁCENIA, NARZĘDZIA DYDAKTYCZNE

1. Metody kształcenia:

- Wykład informacyjny
- Wykład problemowy
- Ćwiczenia praktyczne wg check-listy
- Zajęcia laboratoryjne
- Pokaz
- Prezentacja
- Studium przypadku
- Symulacja medyczna
- Dyskusja, praca w zespole
- Studium literatury

2. Narzędzia (środki) dydaktyczne:

- Projektor/tablica multimedialna
- Tablica
- Sprzęt laboratoryjny
- Sprzęt medyczny
- Sprzęt do praktycznej nauki zawodu

VI. FORMA I KRYTERIA ZALICZENIA MODUŁU

1. Formy zaliczenia: • Zaliczenie z oceną 2. Sposób weryfikacji i oceniania efektów uczenia się • Aktywność na zajęciach • Kolokwium pisemne • Obserwacja zachowań • Prezentacja umiejętności 3. Podstawowe kryteria oceny lub wymagania egzaminacyjne określone są indywidualnie, jednak powinny zachować adekwatność wobec zaplanowanych efektów uczenia się 5,0 – student aktywnie uczestniczy w zajęciach, planuje i wykonuje zadania. Przestrzega zasad etycznych w pielęgniarstwie. Uczęszcza na wszystkie zajęcia, do których jest przygotowany i uzyskuje najwyższe oceny z treści programowych realizowanych w poszczególnych blokach tematycznych. 4,5 – student aktywnie uczestniczy w zajęciach, planuje i wykonuje zadania. Przestrzega zasad etycznych w pielęgniarstwie. Uczęszcza na wszystkie zajęcia, do których jest przygotowany i uzyskuje 80% najwyższych oceny z treści programowych realizowanych w poszczególnych blokach tematycznych. 4,0 – student aktywnie uczestniczy w zajęciach, planuje i wykonuje zadania. Przestrzega zasad etycznych w pielęgniarstwie. Uczęszcza na wszystkie zajęcia, do których jest przygotowany i uzyskuje 60% najwyższych oceny z treści programowych realizowanych w poszczególnych blokach tematycznych. 3,5 – student biernie uczestniczy w zajęciach, wykonuje podstawowe zadania, wymagające korekty ze strony prowadzącego. Przestrzega zasad etycznych w pielęgniarstwie. Uczęszcza na wszystkie zajęcia, do których jest przygotowany i uzyskuje poprawne oceny z treści programowych realizowanych w poszczególnych blokach tematycznych. 3,0 – student biernie uczestniczy w zajęciach, wykonuje podstawowe zadania, wymagające korekty ze strony prowadzącego. Przestrzega zasad etycznych w pielęgniarstwie. Uczęszcza na zajęcia, do których jest przygotowany i uzyskuje pozytywne oceny z treści programowych realizowanych w poszczególnych blokach tematycznych. 2,0 – student biernie uczestniczy w zajęciach, wykonane zadania są nieprawidłowe, większość wymaga korekty ze strony prowadzącego, brak samodzielności w wykonaniu czynności i zadań, nie przestrzega zasad bezpieczeństwa oraz zasad etycznych w pielęgniarstwie. Uczestniczy nieregularnie na zajęciach, nie jest do nich przygotowany i uzyskuje negatywne oceny z treści programowych realizowanych w poszczególnych blokach tematycznych.	
VII. BILANS PUNKTÓW ECTS - NAKŁAD PRACY STUDENTA	
Kategoria	Obciążenie studenta
Liczba godzin realizowanych przy bezpośrednim udziale nauczyciela (godziny kontaktowe)	124
Udział w wykładach	24
Udział w innych formach zajęć (laboratorium)	100
Samodzielna praca studenta (godziny niekontaktowe)	52
Przygotowanie do wykładu	12
Przygotowanie do innych form zajęć (laboratorium)	20
Przygotowanie do egzaminu	
Przygotowanie do zaliczenia innych zajęć (laboratorium)	20
Łączna liczba godzin	176
Punkty ECTS za modul	7
VIII. ZALECANA LITERATURA	
Literatura podstawowa: 1. Podstawy pielęgniarstwa : podręcznik dla studentów i absolwentów kierunków pielęgniarstwo i położnictwo. T. 2, Wybrane działania pielęgniarstwa / pod red. Barbary Ślusarskiej, Danuty Zarzyckiej, Kazimiery Zahradniczek. - Wyd. 2 - 5 dodr. - Warszawa : Wydawnictwo Lekarskie PZWL, 2018 2. Podstawy pielęgniarstwa. T. 2, Wybrane umiejętności i procedury opieki pielęgniarstwa / red. nauk. Barbara Ślusarska, Danuta Zarzycka, Anna Majda ; [aut. Katarzyna Augustyniuk et al.]. - Warszawa : Wydawnictwo Lekarskie PZWL, 2017 3. Podstawowe czynności medyczne i pielęgnacyjne / redakcja naukowa Krystyna Klimaszewska, Anna Baranowska, Elżbieta Krajewska-Kulak. - Warszawa : PZWL Wydawnictwo Lekarskie, 2017. Literatura uzupełniająca: 1. Podstawy pielęgniarstwa. T. 1, Założenia koncepcyjno-empiryczne opieki pielęgniarstwa / redakcja naukowa Danuta Zarzycka, Barbara Ślusarska. - Warszawa : PZWL Wydawnictwo Lekarskie, 2017. 2. Komunikacja interpersonalna : podstawowa umiejętność we współczesnym pielęgniarstwie / DivnaKekus, SanjaStanisavljevic,	

- Andjelka Lazarevic, Aleksandra Dragumilo.// W: Pielęgniarstwo XXI Wieku 2012, nr 3, s. 101-104
3. Metoda case study w pielęgniarstwie : wybrane zagadnienia / pod red. Małgorzaty Lesińskiej-Sawickiej. - Warszawa : Borgis Wydawnictwo Medyczne, 2009.